

Nijmegen

Uitvoeringsagenda Duurzaamheid

September 2019

Colofon

Nijmegen, september 2019

Uitvoeringsagenda Duurzaamheid

Gemeente Nijmegen
Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

www.nijmegen.nl

Inhoud

Inleiding	4
1. Energietransitie	6
2. Klimaatbestendige en groene stad	9
3. Circulaire stad	11
4. Vitale stad	14
5. Duurzame overheid	17
Bijlag 1: Overzicht projecten en werkzaamheden	20
Bijlage 2: Europese netwerken	23

Inleiding

Onze ambitie

Zeg je 'duurzame stad', dan zeg je 'Nijmegen'. Het is één van de hoofdpogingen voor onze stad, die niet voor niets in 2018 is verkozen tot European Green Capital. We streven naar een volledig duurzame energievoorziening, naar duurzame mobiliteit en naar een circulaire stad. Zo dragen we bij aan het beperken van de mondiale klimaatverandering en beperken wij de energielasten voor bewoners en bedrijven. Daarnaast willen we goed in staat zijn de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. We kunnen dit niet alleen en werken daarom samen met allerlei partners, van bewoners tot bedrijven, kennisinstellingen en netwerken op verschillende schaalniveaus: van lokale initiatieven in de wijk tot regionale investeringen en Europese projecten. In deze uitvoeringsagenda zijn de thema's benoemd waaraan we werken. We geven hiermee uitvoering aan de motie 'Klimaat op 1. Tel uit je winst'.

Onze rol

Duurzaamheid is een dynamisch en uitdagend werkveld, dat continue in beweging is. De rol, verantwoordelijkheid en het instrumentarium van gemeenten veranderen. Duurzaamheid is een thema waar alle maatschappelijke partijen aan moeten bijdragen.. De overheid kan wel veel doen, als bevoegd gezag, als inkoper, als aanjager, verbinder en facilitator. De overheid moet ook richting geven. Met de komst van de Omgevingswet in 2021 worden tal van wetten gebundeld. Middelen worden flexibeler inzetbaar en zijn meer 'op maat', Vooralsnog zijn vele van de benodigde middelen en instrumenten die we ter beschikking krijgen echter nog onbekend. Nijmegen gaat uitdagingen niet uit de weg, maar pakt ze juist met beide handen aan. Soms via wet en regelgeving, maar vaak ook als ook door samen te werken in netwerken en maatschappelijke initiatieven te ondersteunen.

Onze rol en betrokkenheid verschilt per project. Daarbij maken we gebruik van de handvatten die het kwadrantenmodel van de VNG ons biedt. Kort gezegd zijn er vier rollen die we als gemeente in kunnen nemen:

- De rechtmatige overheid stuurt vooral door het uitvoeren van adequate wet- en regelgeving en door handhaving, getoetst met de democratische bestaande middelen.
- De presterende overheid richt zich op het uitvoeren van taken en het realiseren van (zelf) gestelde doelen door als opdrachtgever de prestaties te omschrijven en werkprocessen in te richten.
- De netwerkende overheid zoekt voor het bereiken van doelen aansluiting bij de

- samenleving, is medespeler vanuit gemeenschappelijke belangen.
- De responsieve overheid herkent beweging en initiatief in de samenleving, faciliteert en verbindt de energie in de stad, daar waar het de overheids- of maatschappelijke doelen ondersteunt.

Scope en afbakening

We werken hard aan het verduurzamen van de stad. Deze uitvoeringsagenda bevat geen nieuw beleid, maar geeft focus aan de thema's en projecten waar we vanuit onze gemeentelijke rol komende tijd aan werken. Het maakt concreet wat we doen, welke doelstellingen we hierbij hebben en welke inzet hiervoor nodig is. De vijf thema's komen voort uit het duurzaamheidsbeleid en onze ambities als Green Capital. Deze thema's zijn:

1. Energietransitie
2. Klimaatbestendige stad
3. Circulaire stad
4. Vitale stad
5. Duurzame overheid

Een overzicht van alle projecten en activiteiten is terug te vinden in bijlage 1. Voor onze ambities op het gebied van duurzame mobiliteit, aargasvrije wijken geldt dat deze nader zijn uitgewerkt in respectievelijk het Ambitiedocument Mobiliteit en het projectplan Aardgasvrije Wijken Nijmegen. Voor circulaire stad is er een raakvlak met de economische visie.

Bouwsteen voor de omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie wordt het gemeentelijk beleid geïntegreerd. Duurzame ontwikkeling is één van de vier leidende thema's bij de ontwikkeling van de Nijmeegse Omgevingsvisie. Vanaf het moment dat de Omgevingsvisie vastgesteld wordt, zal deze uitvoeringsagenda (al dan niet in aangepaste vorm) onderdeel hiervan worden. Tot die tijd dient deze agenda als een bouwsteen voor de Omgevingsvisie en als richting gevend kader voor onze inzet.

1

Energietransitie

Inleiding

Nijmegen is in 2045 energieneutraal, het liefst eerder. We wekken dan binnen de grenzen van de regio evenveel duurzame energie op als we gebruiken. Een fikse opgave, die we bereiken door nauw samen te werken met allerlei partners in de stad en in de regio. De ‘trias energetica’ is het uitgangspunt; eerst energie besparen en het resterende deel zo veel mogelijk duurzaam opwekken. Ook valt het nemen van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, klimaatmitigatie, hieronder.

Doelen

Het hoofddoel bij dit thema luidt ‘Nijmegen is in 2045 energieneutraal’. In onderstaande figuur staan overige doelstellingen opgenomen, tussen haakjes is toegevoegd wie het doel heeft gesteld.

2023: 23% hernieuwbare energie in de regio (regio Arnhem Nijmegen)
2030: Regio Arnhem Nijmegen 41% energieneutraal (regio Arnhem Nijmegen)
2045: Alle Nijmeegse wijken aardgasvrij (gemeente)

Klimaatdoelen:

2030: 55% CO2 reductie (Regionale routekaart)
2050: 95% CO2reductie (Klimaatwet)

Subthema's

A. Regionale Energie Strategie (RES)

Energie duurzaam opwekken is ondenkbaar zonder regionale samenwerking. In 2018 heeft Nederland het Klimaatakkoord van Parijs ondertekend, waarin is bepaald dat we in 2030 49% CO2 moeten besparen t.o.v. 1990. Nederland is opgedeeld in 30 regio's, die elk een RES maken waarin zij aangeven welke bijdrage ze kunnen leveren aan deze doelstelling. Op regionale schaal werken we samen met gemeenten, provincie en waterschappen aan een voorstel voor de opwekking van grootschalige duurzame energie en een zogeheten ‘regionale structuur warmte’. De netbeheerder is nauw bij het proces betrokken om de benodigde aanpassingen aan het elektriciteitsnet goed in beeld te krijgen. De lokale bijdragen op energiebesparing en vermindering van CO2-uitstoot, door bijvoorbeeld mobiliteit en industrie, nemen we mee in de RES. De regio Arnhem Nijmegen heeft in haar routekaart de doelstelling van 55% CO2-reductie in 2030 t.o.v. 1990 vastgelegd. In de RES wordt deze doelstelling verder uitgewerkt.

B. Energiebesparing bij bedrijven

Bedrijven zijn verantwoordelijk voor ruim de helft van het energiegebruik in Nijmegen. Een belangrijke doelgroep in de energietransitie dus. We stimuleren energiebesparing en duurzame opwek van energie in samenwerking met bedrijvenverenigingen. Daarnaast faciliteren we het

programma Power2Nijmegen, een krachtig netwerk dat allerlei professionele partijen verbindt en goede voorbeelden een podium biedt. We bieden bedrijven mogelijkheid om innovaties, proefprojecten en collectieve projecten op te zetten met behulp van opstartsubsidie. Ook grootverbruikers binnen de gemeente zijn een belangrijke doelgroepen om stappen te kunnen zetten, bijvoorbeeld door gebruik van restwarmte. Ten slotte zetten we met de ODRN in op handhaving van energiebesparende maatregelen bij bedrijven.

C. Duurzame energieproductie

We willen zo veel mogelijk duurzame energie binnen de eigen grenzen opwekken. We werken vanuit de principes van landschappelijke inpassing, maatschappelijke meerwaarde en dubbel ruimtegebruik (denk bijvoorbeeld aan zon op daken of aan gewassenteelt onder zonnepanelen). We streven bij alle projecten naar een volledig, zorgvuldig, en inclusief proces. Daarnaast streven we naar tenminste 50% lokaal eigenaarschap van de projecten. We faciliteren grootschalige energieprojecten, zoals van Windpower Nijmegen ('Burgers geven energie') en de transformatie van het ENGIE-terrein. Daarnaast stimuleren we bewoners, bedrijven en organisaties om zoveel mogelijk energie op te wekken op daken. We lobbyen richting het Rijk om dubbel ruimtegebruik, zoals zon op bedrijfsdaken, te kunnen verplichten. In de periode 2019/2020 geven we opdracht aan een procesregisseur om de opwek van zonne-energie op bedrijfsdaken te versnellen. Naast opschaling zijn ook innovaties nodig om de doelstelling energieneutraal te kunnen halen. Via de strategische opgave aardgasvrije wijken faciliteren we een onderzoek naar de mogelijkheden om geothermie in te zetten in Nijmegen en nemen we deel aan de Green Deal voor geothermie. Tevens faciliteren we proefprojecten om nieuwe vormen van energieopwekking te testen in de praktijk, zoals bijvoorbeeld riothermie en warmtewinning uit oppervlaktewater.

D. Aardgasvrije wijken

We staan voor de opgave om in 2045 de warmtetransitie naar een aardgasvrije stad gereed te hebben. Om dat te realiseren moet de gebouwde omgeving in Nijmegen, bestaande uit bijna tachtigduizend woningen en alle andere gebouwen, in 2045 aardgasvrij zijn. Een grote opgave die betekent dat de stad de vraag naar warmte flink moet verminderen en alternatieven moet vinden voor de verwarming van huizen, douchen, koken, etc. In september 2018 is de warmtevisie vastgesteld (aardgasvrij.nijmegen.nl). De warmtevisie biedt de kaders en ambities voor de warmtetransitie aan de hand waarvan de uitvoering plaats zal vinden. Ook staat hierin beschreven in welke wijken we de komende vier jaar aan de slag gaan. Alle lopende initiatieven zijn samengebracht in een blik op de toekomst. De warmtevisie geeft aan waar het warmtenet een rol kan spelen in het aardgasvrij worden en welke andere mogelijkheden er zijn. Eveneens is een uitvoeringsstrategie opgenomen. Op basis van de uitvoeringsstrategie is het projectplan "aardgasvrije wijken Nijmegen" opgesteld, waarin we beschrijven hoe we in Nijmegen toewerken naar een aardgasvrije stad.

Samenwerking

Energietransitie is alleen mogelijk in nauwe samenwerking met andere partijen. Hier past de rol van netwerkende en responsieve overheid, zoals het faciliteren van Power2Nijmegen. Tevens is er samenwerking met provincie en regiogemeenten. Binnen de gemeente werken verschillende afdelingen samen om de energietransitie vorm te geven.

De gemeente neemt binnen dit thema tevens de rol van rechtmatige overheid op zich, door bijvoorbeeld te handhaven bij energiebesparing bedrijven. Ook de rol van presterende overheid speelt hier. Een voorbeeld hiervan is de inkoop van duurzame energie uit eigen regio.

2

Klimaatbestendige en groene stad

Inleiding

Klimaatverandering heeft gevolgen. Ook in onze stad zijn deze al merkbaar. We bereiden ons hierop voor door de stad klimaatbestendig te maken. We willen de consequenties van heftige regenval, droogte en hittestress het hoofd kunnen bieden. Dit vraagt om het ruimtelijk verbeteren van de waterberging, het vergroenen van de inrichting van de fysieke omgeving en het aantrekkelijk maken van loop- en fietsroutes. Samenwerking met partijen in stad en regio is van groot belang.

Doelen

Het hoofddoel bij dit thema is dat 'Nijmegen uiterlijk in 2050 klimaatbestendig is, we streven naar 2035.'

Een van de middelen die we hierbij inzetten is de Groennorm die in 2013 is vastgesteld door de gemeenteraad. Hierin is bepaald dat iedere inwoner ten minste 0,5 ha groen moet hebben binnen een straal van 300 meter van zijn of haar huis. Voor de Waalsprong is de groenvoorziening in de openbare ruimte uitgewerkt in de ontwikkelingsstrategie Waalsprong (2013).

We kijken vooruit naar de kansen van groen en water in de toekomst en ontwikkelen beleid om onze stad klimaatbestendig, leefbaar en gezond te houden. Nijmegen heeft samen met waterschap Rivierenland, de provincie Gelderland en de gemeenten in de regio Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen een Regionale Adaptatiestrategie (RAS) opgesteld, met zes onderwerpen waar de regio de komende jaren aan werkt. Dit biedt de grondslag voor ons interne beleid voor de klimaatbestendige stad. Aan het einde van 2019 is de RAS vertaald naar een Regionaal Uitvoeringsprogramma (RUP) met een doorvertaling op stadsniveau, een lokale klimaatadaptatiestrategie (LAS) en lokaal uitvoeringsprogramma (LUP). De ambities uit de RAS vertalen we in de Omgevingsvisie. Bij het vaststellen van de RUP wordt onderstaande selectie van subthema's definitief.

Subthema's

A. Groenblauwe stad

Droogte en wateroverlast staan hier centraal. We brengen de risico's in beeld, gaan in dialoog met verschillende stakeholders over elkaars rol en verantwoordelijkheid en formuleren maatregelen om hierop in te spelen. Samen met projectontwikkelaars, de bouwsector en woningcorporaties maken we nieuwbouw klimaatbestendig.

We zetten in op het beter laten infiltreren van water en het vergroenen van de omgeving. Voldoende groen in de stedelijke omgeving heeft talloze mentale en fysieke voordelen voor inwoners. Voor de periode 2019/2020 zetten we extra capaciteit in voor de vergroening van de stad. De volgende onderwerpen zijn van belang en worden als bouwsteen aangeleverd voor de omgevingsvisie:

- Groenbeleid: We actualiseren het groenbeleid, waaronder de hoofdgroenstruc-

tuur, ecologie, natuurparels en de hoofdboomstructuur met het daarbij behorende kapvergunningenbeleid. We actualiseren en verbreden de afkoppelnota. Naast afkoppelen van regenwater komt er ook aandacht voor hitte en droogte.

- Biodiversiteit: We wijzen 'Natuurparels' aan in de stad, die onderling verbonden moeten worden. We gaan het groenbeheer in de publieke ruimte meer ecologisch insteken en we stimuleren natuurinclusief bouwen met voorbeelden en met een puntensysteem.
- Watersysteem: We maken een ontwikkelperspectief voor het verduurzamen van het watersysteem van oppervlaktewater, grondwater en riolering. We kijken naar oplossingen voor de afvoer van regenwater, het winnen van energie en grondstoffen uit afvalwater en het toekomstbestendig maken van de riolering. We brengen wateroverlast in kaart en bepalen samen met de betrokken partijen een strategie om wateroverlast te minimaliseren.
- Droogte: We willen de invloed van droogte op het groen in de stad zoveel mogelijk beperken. Problemen met droogte spelen met name in de oude stad, waar oude bomen en plantsoenen beeldbepalend zijn in het aangezicht van de stad. Om het groen in de stad te behouden moeten we werk maken van grondverbetering, toepassing van meer klimaatbestendig groen en zelf watergeefsystemen.
- Steenbreek: De ambitie vanuit Operatie Steenbreek is dat voor- en achtertuinen van bewoners minimaal 60% groen zijn. We vergroenen de schoolpleinen in samenwerking met Operatie Steenbreek, GGD, schoolbesturen, provincie en De Bastei.

B. Klaar voor de hitte

De temperatuur stijgt; hittestress is een consequentie van klimaatverandering. We nemen diverse maatregelen om de hittestress tegen te gaan. Zo brengen we samen met gezondheidsorganisaties als de GGD in beeld wat en waar kwetsbare groepen zijn en wat gepaste zorg is. We voeren pilots uit om deze groepen sneller zorg te bieden. We gebruiken hiervoor daghittetekaarten. Bij nieuwbouw hebben we aandacht voor hittebestendig bouwen en we werken hierin samen met de woningcorporaties en projectontwikkelaars. Er is een afstand-tot-koelkaart ontwikkeld; deze gaan we gebruiken als onderlegger voor het vaststellen van een koeltenorm.

Samenwerking

We hebben in de stad diverse bestaande netwerken voor dit thema. De gemeente neemt voornamelijk de rol van netwerkende overheid. We houden 'risicodialogen' met woningbouwcorporaties, gezondheidsorganisaties, bedrijven en burgers om de stad klimaatbestendiger te maken. Hierin leren we van elkaar. De campagne Operatie Steenbreek zorgt voor vergroening van de stad en we hopen dat omliggende gemeenten bij ons gaan aansluiten. Op het gebied van klimaat en (afval) waterketen zijn formele samenwerkingsverbanden opgezet. Op het gebied van stadslandbouw en biodiversiteittherstel zijn die netwerken in oprichting. Om een vervolg te geven aan het Green Capital-jaar wordt medio 2019 een expertgroep Vitale en Klimaatbestendige stad opgericht, waarbij partijen in de stad samen een programma ontwikkelen. We betrekken hier bestaande netwerken bij.

3

Circulaire stad

Inleiding

In een circulaire stad gaan grondstoffen of hun kwaliteit niet verloren na gebruik, maar worden hergebruikt. Wij willen een economie waarin we energie, water en materialen zo lang mogelijk behouden en zo efficiënt mogelijk hergebruiken. We sluiten kringlopen en voorkomen afval en verspilling door het maximaliseren van de waarde van grondstoffen en producten: de 'grondstoffentransitie'. Hierbij horen nieuwe business- en verdienmodellen en andere vormen van ketensamenwerking.

In de regio Arnhem Nijmegen zijn doelen vastgelegd in het Bestuursakkoord Arnhem Nijmegen, waarin we ons conformeren aan de provinciale doelstelling om in 2030 voor 50% afvalloos te worden. In het Rijk van Nijmegen zijn de ambities vastgelegd in het Ambitiedocument Rijk van Nijmegen Circulair, waarin visie en aanpak zijn uitgewerkt voor de sectoren maakindustrie, bouw, zorg en afvalsector. De overheid geeft het goede voorbeeld (bijv. met inkoop), helpt met procedures en financiering en geeft koplopers een podium. Binnen onze organisatie werken we op dit brede, overkoepelende thema samen met verschillende afdelingen. In de periode 2019/2020 geven we opdracht aan een procesregisseur, die de uitvoering van circulaire projecten versnelt.

Doelen

Het hoofddoel van dit thema is 'volledig circulair in 2050', waarbij we ons aansluiten bij de ambitie van de Rijk. We gaan dit stap voor stap realiseren en stellen ons daarbij de volgende meetbare subdoelen.

- 2020: 10% circulair in Grond-, Weg en Waterbouw (landelijke doelstelling deal Grond-, Weg- en Waterbouw)
- 2020: 75% van het huishoudelijk afval wordt gescheiden (landelijke doelstelling VANG (Van Afval Naar Grondstof))
- 2020: Max. 100 kg restafval per inwoner (landelijke doelstelling VANG: Van Afval Naar Grondstof)
- 2025: 90% hergebruik huishoudelijk afval (landelijke doelstelling VANG)
- 2025: Max. 30 kg restafval per inwoner (landelijke doelstelling VANG)
- 2030: 50% minder gebruik primaire grondstoffen, voor 50% afvalloos in 2030, uitfasen afvalverbranding (regionale doelstelling Bestuursakkoord Arnhem Nijmegen Provincie)
- 2050: Volledig afvalloos (regionale doelstelling Bestuursakkoord Arnhem Nijmegen Provincie)

Subthema's

Onze aanpak voor circulaire economie richt zich op drie thema's: bedrijven, consumenten en regionale samenwerking.

A. Bedrijven

Op dit thema werken we samen met externe partners, zoals de DAR, ARN, MARN, RvN@, Rabobank, HAN en RU. Vanuit duurzaamheid jagen we circulaire initiatieven aan en helpen we waar mogelijk met de realisatie ervan. Er lopen verschillende initiatieven op het gebied van 'verwaarding' van reststromen, zoals de grondstofrotonde bij de DAR en de luierverwerking bij de ARN. In de bouw zijn belangrijke thema's circulair aanbesteden, beter hergebruik van materialen en het opleiden van mensen. Het netwerk in de stad bestaat uit veel kleinere bouwbedrijfjes, waarvan de Kloggroep de grootste is. We sluiten ons aan bij lokale circulaire initiatieven om samen te werken, bijvoorbeeld NEC 3.0, Power2Nijmegen, KiEMT, Economic Board en Cirkelstad. We bieden ruimte aan circulaire en innovatieve ondernemers. We bieden innovatieve ondernemers een podium en investeren in betere netwerkrelaties tussen bedrijven, onderwijsinstellingen, financiële instellingen en burgers. We werken aan clustering: verbinding in handels-, kennis- en samenwerkingsrelaties, met een gezamenlijk profiel en ontwikkelingsrichting.

Vanuit het accountmanagement economie worden voortdurend gesprekken gevoerd met bedrijven om meer circulair te worden, zoals in de zorg en de maakindustrie. Dit heeft twee hoofddoelen: 1) inzichtelijk maken van samenwerkingsverbanden en 2) bekijken waar de gemeente kan helpen. Een belangrijk thema hierbij is human capital; hoe zorgen we dat werknemers toekomstbestendig worden opgeleid om uitvoering te geven aan de circulaire transitie.

B. Consumenten

European Green Capital 2018 heeft de ontwikkeling en uitvoe-

ring van burgerinitiatieven aangewakkerd, denk aan de Green Capital Challenges en de modelwoning in Nijmegen-Oost. Deze energie willen we verder uitbouwen. Om afval beter te hergebruiken zet de DAR in op een grondstoffenrotonde. Verder komt er een Living Lab voor Inclusief Bankieren, om nieuwe ideeën te ontwikkelen op het gebied van duurzaam bankieren en om kennis uit te wisselen. De DAR, de Radboud Universiteit en gemeente trekken dit initiatief samen. Daarnaast richten we ons ook op bewustwording bij burgers, bijvoorbeeld door digitale ondersteuning te bieden met informatie over hergebruik van grondstoffen. In samenwerking met de Radboudumc gaan we de milieuoetafdruk in de stad bepalen.

Als gemeente willen we richting circulair afvalbeleid. In 2020 halen we 75% van het huishoudelijk afval gescheiden op, in 2025 dient dit 90% te zijn. Om dit te bereiken zetten we o.a. sterk in op betere afvalscheiding in hoogbouw. We voeren pilots uit ter ontwikkeling van een verbeterde inzamelstructuur van herbruikbare afvalstromen bij bestaande hoogbouwcomplexen. Verder zetten we ons in om een gescheiden inzamelstructuur van luiers en incontinentiemateriaal te realiseren, die bij ARN milieu hygiënisch worden verwerkt. We werken op stadsniveau samen met andere grote organisaties in het netwerk NEC 3.0, waarin we kennis delen en aan de slag zijn met concrete projecten.

C. Regionale samenwerking en programmering

Voor circulaire economie werken we op vier verschillende niveaus samen. Allereerst is een circulair netwerk opgericht in het Rijk van Nijmegen. Hier zijn verschillende losse initiatieven aan verbonden om effectiever samen te werken. In de regio Arnhem-Nijmegen zijn we vertegenwoordigd in de Economic Board, de Investeringsagenda en de PFO's Duurzaamheid en Economie. Op regionaal schaalniveau werken we bijvoorbeeld aan de opschaling van circulair aanbesteden in de Grond -, Weg- en Waterbouw om impact te genereren naar de markt. Op

het derde niveau richten we ons tot de provincie. Samen met de regio's Foodvalley en Cleantech werken we aan de opleiding van het programma van de provincie, op basis van een TNO-rapport over onze sterke punten. We werken samen met Regio Foodvalley en Cleantech Regio aan het realiseren van provinciale doelstellingen. Ten slotte sluiten we aan bij (inter)nationale programma's, zoals die van het Rijk en Europa.

Samenwerking

Circulaire economie is een goed voorbeeld van een onderwerp waar de overheid niet uitsluitend een regisserende, maar ook een netwerkende en responsieve rol neemt. We gaan het gesprek aan met bedrijven, kijken wat we als gemeente kunnen doen om de transitie naar een circulair verdienmodel te faciliteren en stimuleren de vestiging van circulaire initiatieven binnen onze stadsgrenzen. We nemen deel aan de betonketen

Arnhem-Nijmegen, de asfaltketen Arnhem Nijmegen en FSC Nederland om gezamenlijk met producenten, productontwikkelaars, bouwers en grondstofleveranciers de beschikbaarheid en marktintroductie van circulaire materialen te bespoedigen. In de regio staat circulaire economie als één van de kernthema's op de kaart bij de Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen (Bestuursakkoord Arnhem Nijmegen Provincie). We bekijken de mogelijkheden om een regionaal investeringsfonds te creëren. We wisselen kennis en ervaring uit in de Euregio, een lerende regio die zich ontwikkelt tot living lab van de toekomstbestendige, circulaire economie. Zo vormen zich netwerken en gelegenhedscoalities. We werken met korte lijnen, waardoor het bedrijfsleven, overheden, onderwijs en banken samen met inwoners elkaar sneller vinden, kennis delen, van elkaar leren en samenwerken. Dit leidt tot inspirerende resultaten. De recycling van incontinentiemateriaal bij ARN BV en de Circulaire zorg op het RadboudUMC zijn toonaangevend in Nederland.

4

Vitale en gezonde stad

Inleiding

Een vitale, veilige en gezonde stad, waarin het aantrekkelijk is om te wonen, werken en verblijven, dat streven we na. Wetten en regels helpen om gezond en veilig te kunnen leven. Gezonde luchtkwaliteit, een gezond geluidsniveau en goede bodemkwaliteit zijn belangrijk. Integraal samenwerken en ‘cross-overs’ maken met de andere duurzaamheidsthema’s, maar ook met het sociale domein, is essentieel voor

Doelen

Het hoofddoel binnen dit thema is om ‘een gezonde leefomgeving in de stad creëren’. In 2016 hebben we de roetreductienorm vastgesteld, waarmee we beogen dat er in 2022 40% minder roet in de lucht zit t.o.v. 2014.

Subthema’s

Binnen dit thema zijn de volgende subthema’s te onderscheiden:

A. Luchtkwaliteit

Schone lucht draagt bij aan een aantrekkelijke stad. We werken hiervoor aan het Maatregelprogramma luchtkwaliteit 2018 t/m 2022. De acties hieruit werken door op duurzaamheid en klimaat, mobiliteit, ruimtelijke ordening, communicatie en samenwerking. Samenwerking is van groot belang. De komende jaren ligt de focus op maatregelen voor schone binnenscheepvaart en het behalen van de roetreductienorm. We willen schone binnenscheepvaart ook landelijk en Euregionaal op de agenda krijgen. We lobbyen via het landelijke Schone Lucht Akkoord (SLA) voor ondersteuning en tegemoetkomingen door het Rijk. Het SLA streeft naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit, waarbij wordt toegewerkt naar de WHO advieswaarden. Daar waar we als overheid invloed hebben op schone voertuigen, worden kansen benut, zoals in het eigen wagenpark, openbaar vervoer (concessie Rijn Waal 2022), huisvuilwagens en doelgroepenvervoer.

B. Geluidhinder

Geluidhinder is storend en kan worden tegengegaan door aanpak aan de bron. Voor het verminderen van hinder veroorzaakt door verkeer en industrieterreinen, voeren we het Actieplan Geluid 2018-2023 uit. Verkeersgeluid beperken we door mensen te verleiden om andere vervoerswijzen te kiezen. Beter gebruik van openbaar vervoer, de fiets en (elektrische) deelauto’s kunnen bijdragen om geluidsbelasting terug te dringen. Het nieuwe mobiliteitsbeleid werkt dit uit. Ook openluchtevenementen geven geluidhinder. We proberen deze overlast enigszins te beperken door te sturen in het aantal evenementen, de plaats, de tijdsduur en de hoogte van de geluidsbelasting.

Geluidsoverlast terugdringen kan ook door nieuwbouw goed te isoleren en slim in te delen. Voor oudere, slecht geïsoleerde woningen voeren we al jaren geluidsisolatieprojecten uit, gefinancierd met behulp van rijkssubsidie.

C. Bodemkwaliteit, grond- en oppervlaktewater

Ook de thema's bodem en water zijn belangrijk bij de vitale stad. De focus voor bodem is saneren bij verontreiniging, preventiebeleid maken en ruimtelijk adviseren. Hierbij is onderlinge afstemming tussen de verschillende afdelingen en stakeholders van wezenlijk belang. Dit belang wordt met de komst van de Omgevingswet alleen maar groter. Daarnaast werken we aan het verbeteren van de vitaliteit van de bodem. Dit is niet alleen van belang voor de landbouw, maar ook voor het groen in de stad en met name de bomen en struiken, die kwetsbaarder worden door de klimaatverandering (verdroging en plagen).

De focus voor oppervlakte water is voldoen aan de gestelde normen binnen de Kader richtlijn Water. In de Waalsprong is dat al gelukt. In Dukenburg en Lindenholt willen we het verder verbeteren, maar zijn we afhankelijk van de kwaliteit van het Maaswater dat ondergronds de vijvers voedt. In Neerbosch-Oost moeten we vooral de hoeveelheid overstorten uit het rioolstelsel verminderen. De kwaliteit van het grondwater wordt verder verbeterd door de mogelijke verplaatsing van waterwinputten door Vitens en maatregelen die we nemen bij het rioolstelsel.

D. Voedsel en voeding

Vanuit duurzaamheid richten we ons bij dit subthema op de productie van voedsel in zowel lokale als regionale stadslandbouw. Met omliggende gemeenten kijken we naar de mogelijkheden voor voedsellandschappen. We onderzoeken samen met regionale stakeholders en de kennisinstututen van Hall Larenstein en Wageningen de versterking van de korte voedselketens in samenhang met het versterken van de binding van onze bewoners met het platteland. We focussen op de Zuidflank (Landgoed Grootstal), op de oostflank (Ooijpolder) en de Noordflank (Warmoes, Park Lingezege/Akkers van

Doornik) van Nijmegen. We faciliteren initiatieven uit de stad op het gebied van stadslandbouw, nieuwe voedselconcepten en groene schoolpleinen. Hierbij worden ook de sociale aspecten meegenomen, zoals de Voedselbank, inzet van mensen met achterstand op de arbeidsmarkt en het vergroten van welzijn en gezondheid.

Samenwerking

Dit thema loopt samen op met de uitvoering van de gezondheidsagenda 2017-2020 en daaruit voortkomend 'Wij zijn Nijmegen: groen, gezond en in beweging'. In deze beweging werkt de gemeente Nijmegen samen met Radboudumc en GGD aan gezonde inwoners in een gezonde stad. Er ontstaat een steeds groter netwerk van organisaties en bedrijven, die zich bezig houden met gezonde voeding en bewegen in het groen. Het is van groot belang om elkaars sterke kanten te benutten, vanuit de rol als netwerkende overheid. Ook werken we landelijk samen, bijvoorbeeld in het Landelijk Schone Lucht Akkoord (SLA) en loopt er een Europees project. Uiteraard spelen op dit thema de individuele keuzes die mensen maken op het gebied van duurzaamheid een belangrijke rol. Echter, Nijmegen heeft als lokale overheid ook een voortrekkersrol in het vertonen van duurzaam en gezond gedrag, en dat dragen we ook uit. De gemeente Nijmegen heeft met Wageningen Universiteit en de gemeente Arnhem twee gezondheidsonderzoeken (Partigan en Space2Move) hierover opgezet, die de komende drie jaar de relatie tussen groene openbare ruimte en gezondheid en welzijn in beeld brengen.

5

Duurzame overheid

Inleiding

De gemeente Nijmegen wil een 'duurzame overheid' zijn. We werken aan de Omgevingsvisie, we verduurzamen onze eigen organisatie en we communiceren over duurzaamheid. Ook monitoring van de voortgang is een belangrijke taak.

Omgevingswet

Met de invoering van de Omgevingswet brengen we veel van de duurzaamheidsdoelen samen in één wettelijk kader. De Omgevingsvisie bevat in de toekomst de beleidsuitgangspunten; uitwerkingsregels staan vervolgens in het Omgevingsplan. De wet geeft gemeenten de ruimte om specifieke regels voor thema's als luchtkwaliteit, geluid en bodem vast te stellen (Omgevingswaarden). Dat gaan we in Nijmegen ook doen, we 'vertalen' onder andere ons geldende beleid op deze thema's. Verder biedt de wet de mogelijkheid om op specifieke onderdelen een Omgevingswetprogramma op te stellen. Hierin nemen we de bestaande programma's op het gebied van Geluid en Luchtkwaliteit op.

Duurzame gebiedsontwikkeling

Om tot een duurzame stad te komen, is duurzame gebiedsontwikkeling een belangrijk uitgangspunt. We geven hier momenteel op verschillende manieren invulling aan. Zo nemen we de mogelijkheden van het opwekken van duurzame energie mee bij het inrichten van bedrijventerreinen. We gebruiken aanbesteding-, inkoop- en verkooptrajecten om, waar mogelijk, energiezuinigere en duurzamere oplossingen te bevorderen. Binnen we RAS werken we samen met de omliggende gemeenten, waterschap en provincie aan herstel van de biodiversiteit en aanpak van de verdroging van natte natuurgebieden en de landbouwarealen. We stimuleren circulair en biobased bouwen en bevorderen zo hoogwaardig mogelijk hergebruik van vrijkomende materialen bij slopen van gebouwen en beheer van de openbare ruimte.

Nijmegen is een dichtbebouwde stad waarin ruimte schaars is. We willen daarom zorgvuldig met de beschikbare ruimte omgaan en letten in het ruimtegebruik op een aantal principes:

- We gaan uit van het natuurlijk systeem. We letten bij ruimtelijke ontwikkelingen op de grondslag en gebiedskarakteristieken van de locatie en sluiten zo goed mogelijk aan bij de mogelijkheden en beperkingen die deze heeft. Uitgaan van het natuurlijk systeem helpt zowel de klimaatadaptatie als het bevorderen van biodiversiteit.
- We gaan zorgvuldig om met de ruimte: gebieden met specifieke mogelijkheden en eigenschappen zetten we zoveel mogelijk in voor die functies die alleen daar een plek kunnen vinden. Zo willen we bijvoorbeeld onze kades goed gebruiken voor watergebonden bedrijven. Op vervoersknooppunten bouwen we in hoge dichtheden zodat woon- en werkverkeer via OV en fiets gestimuleerd wordt. Functies die niet per se een eigen ruimte nodig hebben, zoals bijvoorbeeld parkeren en grootschalige opwekking van zonne-energie zien we liever in de gebouwde omgeving opgelost.

- We gebruiken de ruimte intensief: we streven naar dubbel grondgebruik en stapeling van functies, zodat er op het maaiveld ruimte overblijft voor groen, recreatie en waterberging.

In de Omgevingsvisie worden deze principes nader uitgewerkt.

Eigen organisatie

We geven als organisatie zelf het goede voorbeeld door onze eigen organisatie te verduurzamen. In deze paragraaf een greep uit de activiteiten die we hiervoor ondernemen. We volgen het verduurzamen van ons eigen vastgoed. Uitgangspunt is om duurzaamheidsmaatregelen uit te voeren vanuit een revoluerend fonds, waarin de bereikte energiebesparing kapitaliseert om weer te kunnen investeren. Met het nieuwe inkoopbeleid passen we met ingang van 2020 in elk inkooptraject duurzaamheidscriteria toe. Er is ruimte voor maatwerk, maar in elk inkooptraject speelt duurzaamheid expliciet een rol. We verweven duurzaamheid in aanbestedingen en beheer van de openbare ruimte en we kopen circulair in. Via pilotprojecten, zoals de Malderburchtstraat, willen we circulariteit de regel laten zijn bij Grond-, Weg- en Waterbouw. We adviseren over een duurzame aanbesteding van ons eigen wagenpark, inclusief dat van de DAR (als 100% aandeelhouder stellen we daar eisen aan). We stimuleren onze eigen medewerkers om met de (elektrische) fiets of het OV te reizen. Ook stimuleren we de vitaliteit van onze eigen medewerkers, bijvoorbeeld in de Vitaliteitsweek. In het bedrijfsrestaurant wordt het aanbod gezonde en duurzame voeding steeds hoger.

Communicatie en profilering als Green Capital

Inhoudelijke projecten staan of vallen met goede communicatie naar doelgroepen waarvoor en waarmee we samenwerken. We hebben veel aandacht voor communicatie, van voorlichting en educatie tot creëren van draagvlak en netwerk. In de projecten Aardgasvrije wijken, Power2Nijmegen en de RES speelt communicatie nog nadrukkelijker een rol.

Nijmegen was in 2018 European Green Capital. We wilden duurzame thema's agenderen en dat is goed gelukt. Het jaar is nu voorbij, maar Green Capital blijf je voor altijd. Green Capital is een sterk merk gebleken. Nijmegen staat stevig op de (inter)nationale kaart. De positieve energie en opgedane netwerken willen we blijven inzetten om de transitie naar duurzaamheid te versnellen. Green Capital kan een rol spelen om verschillende partijen in de stad aan elkaar te verbinden en om subsidies te krijgen op bijvoorbeeld Europees niveau. Hiervoor blijft de samenwerking met partners bestaan, zoals deze is neergezet in 2018.

Monitoring

We zetten ons in om voortgang te boeken op de thema's en op de overkoepelende taken. Echter, hoe meten we de voortgang? Hoe weten we of we 'goed bezig zijn'? Voor de ene activiteit is dat gemakkelijker dan voor de andere; geluidshinder van verkeer is te meten, het aantrekken van duurzame bedrijvigheid niet. Het een meet je kwantitatief, het ander kwalitatief. En al kun je iets meten; een gemeten verbetering hoeft niet toe te rekenen zijn aan gemeentelijke inspanningen.

We hebben duidelijke doelen voor de thema's waar we aan werken. Tegelijk hebben we versnipperde instrumenten om de voortgang te monitoren. We willen toe naar een structurele en heldere wijze van monitoren. Hier zullen we de komende periode aan werken.

Financiën

We hanteren als uitgangspunt dat de uitvoering van deze agenda past binnen het taakveld Milieubeheer in Openbare Ruimte.

Bijlage 1 Overzicht projecten en werkzaamheden

1. ENERGIETRANSITIE

A. Regionale energiestrategie

- Deelname aan werkorganisatie RES en ruimtelijke ateliers
- Politieke en bestuurlijke besluitvorming en bouwen aan maatschappelijk draagvlak

B. Energietransitie bij bedrijven

- Faciliteren van energietransitie op bedrijventerreinen
- Faciliteren bedrijvensnetwerken, waaronder Power2Nijmegen
- Opdracht geven aan ODRN om te handhaven op energiebesparing bij bedrijven

C. Duurzame energieopwek

- Faciliteren grootschalige energieprojecten
- Onderzoeken mogelijkheden om dubbel grondgebruik te verplichten, waaronder duurzame bedrijfsdaken
- Stimuleren zonnepanelen op bedrijfsdaken
- Ondersteunen en faciliteren energiecoöperaties
- Opzetten en uitvoeren proefprojecten voor riothermie en warmtewinning uit oppervlaktewater

D. Aardgasvrije wijken

- Zie projectplan “Aardgasvrije wijken”

2. KLIMAATBESTENDIGE STAD

A. Groenblauwe stad

- Opstellen lokale adaptatiestrategie en uitvoeringsprogramma
- Droogteproblemen in kaart brengen en groenbeheer daarop aanpassen
- Actualiseren groenbeleid, waaronder hoofdgroenstructuur, ecologie, natuurparels en hoofdboomstructuur
- Aansturen van project Operatie Steenbreek
- Risico's op wateroverlast in beeld laten brengen
- Klimaatadaptatiedoelen meenemen in prestatieafspraken met woningcorporaties
- Actualiseren en verbreden van de afkoppelnota
- Opstellen van een ontwikkelperspectief om het watersysteem (incl riolering) te verduurzamen

B. Klaar voor de hitte

- In kaart brengen overlast hittestress
- Kwetsbare groepen in beeld brengen

3. CIRCULAIRE STAD

A. Bedrijven

- Aanjagen en helpen realiseren van circulaire projecten in de bouw, maakindustrie, zorg en afvalbranche. Uitvoeren nota 'Rijk van Nijmegen Circulair' en samenwerken aan projecten uit de Economische Visie
- Vormen van een regionaal netwerk met Dar, ARN, MARN, Rabobank, RvN@, HAN en Radbouduniversiteit. Daarbij wordt aangesloten bij lokale netwerken zoals NEC 3.0, Power2Nijmegen en Cirkelstad

B. Consumenten

- Aanjagen en helpen realiseren van projecten gericht op consumenten, van wijkinitiatieven tot verbetering van de inzamel- en verwerkingstructuur met Dar en ARN

C. Regionale samenwerking en programmering

- Samenwerken in Rijk van Nijmegen, procesregie, programma en verbeteren van de vindbaarheid en profilering
- Samenwerken met regio Arnhem Nijmegen, zoals gezamenlijke aanbesteding
- Opladen nieuw programma provincie Gelderland, op basis van TNO-rapport met de regio Foodvalley en Cleantech Regio.
- Benutten kansen van Europese en nationale programma's

4. VITALE STAD

A. Luchtkwaliteit

- Uitvoeren maatregelenprogramma Luchtkwaliteit 2018-2022
- Uitvoeren landelijk Schone Lucht Akkoord
- Adviseren over regionale concessies en aanbestedingen
- Bijdragen aan project slim en schoon (o.a. elektrisch laden en e-hubs)
- Beleid opstellen over infrastructuur duurzame brandstoffen (waterstof, LNG)
- Stimuleren van schone scheepvaart (o.a. CLINSH, ontgassen en walstroom)
- Vergroten bewustwording houtstook

B. Geluidhinder

- Uitvoeren van Actieplan Geluid 2018-2023, gemeentelijk geluidbeleid, Wet geluidshinder en beleid op
- inrichtingen en werkgebieden (gezoneerde bedrijventerreinen)
- Uitvoeren projecten tbv geluidisolatie woningen
- Aanbrengen geluidsschermen en diffractoren
- Reguleren geluid bij evenementen

C. Bodemkwaliteit, grond- en oppervlaktewater

- Opstellen Atlas van het natuurlijk systeem Nijmegen
- Actualiseren Nota Bodembeheer en bodemsanering
- Uitvoeren Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020
- Inventariseren en aanpakken risico's door bodemverontreinigingen
- Faciliteren hergebruik van verontreinigde grond
- Uitvoeren waterbeleid

D. Voedsel en voeding

- Faciliteren van initiatieven, waaronder stadslandbouw, voedselbossen en groene schoolpleinen

5. DUURZAME OVERHEID

- Adviseren over duurzame stedelijk ontwikkeling op het gebied van o.a. klimaatbestendig, groen, water, energie en circulair bouwen
- Adviseren over vergroenen van de openbare ruimte
- Adviseren over duurzaam beheer van de openbare ruimte en verduurzamen van Grond-, Weg- en Waterbouw
- Adviseren over duurzaam en circulair inkopen door eigen organisatie
- Monitoren van de voortgang van onze doelstellingen op het gebied van duurzaamheid
- Opdracht geven voor natuur en milieu-educatie
- Deelnemen aan lokale netwerken op het gebied van duurzaamheid
- Deelnemen aan themagroep duurzaamheid van de G40
- Onderhouden van Europese netwerken en organiseren van (inter)nationale ontvangsten
- Bijdragen aan programmaraad en expertgroepen Green Capital
- Verduurzamen eigen organisatie
- Deelnemen aan en adviseren over regionale samenwerking
- Samenwerken met Bureau Brussel voor Europese projecten en profilering

Bijlage 2 Europese netwerken

In deze bijlage zijn de Europese netwerken opgenomen waar de gemeente Nijmegen op dit moment bij is aangesloten.

ICLEI: Een wereldwijd netwerk van meer dan 1.750 lokale en regionale overheden die zich inzetten voor duurzame stedelijke ontwikkeling. Actief in meer dan 100 landen, beïnvloeden ze het duurzaamheidsbeleid en stimuleren ze lokale actie voor emissiearme, op de natuur gebaseerde, rechtvaardige, veerkrachtige en circulaire ontwikkeling.

Euregio Rijn-Waal: Stelt zich tot doel de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij te verbeteren en te intensiveren. De zes 100.000+ steden zijn in het platform van centrumgemeenten zijn: Nijmegen, Arnhem en Apeldoorn vanuit Nederland en Duisburg, Moers en Dusseldorf vanuit Duitsland.

The Global Parliament of Mayors (GPM): Nijmegen is sinds 2019 lid van het GPM. Het wereldwijde platform van burgemeesters is een idee van Amerikaanse politicoloog Benjamin Barber. Volgens hem spelen stadsbesturen een belangrijke rol bij de oplossing van internationale vraagstukken, zoals klimaatverandering, migratie en veiligheid. Het GPM heeft op het moment 60 leden en wil groeien naar 1000 leden in 2030. Vanuit Nederland hebben na Den Haag ook Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en de regio Zwolle zich bij het GPM aangesloten.

The Covenant of Mayors: Het burgemeestersconvenant werd in 2008 in Europa gelanceerd met de ambitie om lokale overheden te verzamelen die zich vrijwillig inzetten voor het behalen en overtreffen van de EU-doelstellingen op het gebied van klimaat en energie. Bij het initiatief zijn nu meer dan 7.000 lokale en regionale autoriteiten in 57 landen aangesloten.

Hyer: De regio Arnhem-Nijmegen is lid van het Hyer. Het netwerk zet zich in voor waterstof en elektromobiliteit in Europese regio's. Nu de energietransitie in volle vaart plaatsvindt worden netwerken als deze steeds belangrijker voor onze regio.

POLIS: De Regio Arnhem-Nijmegen is lid van POLIS. Dit netwerk bestaande uit Europese steden en regio's richt zich op de ontwikkeling van duurzame mobiliteit.

ERRIN: De Regio Arnhem-Nijmegen is lid van ERRIN. Het netwerk ondersteunt regio's in de ontwikkeling van innovatieve ecosystemen en de versterking van onderzoeks- en innovatiecapaciteiten.

CORAL: Informeel netwerk van stedelijke gemeenten gericht op het verbeteren van het regionaal beleid voor actief en gezond ouder te worden. Het netwerk verbindt stakeholders en ondersteunt innovatieve projecten. Voor Health Valley is dit een interessant netwerk.

Partnership Urban Mobility: Het Partnership Urban Mobility is bedoeld om vanuit de steden en regio's richting Europese Commissie aan te geven hoe zij ons beter kunnen ondersteunen met regelgeving, financiering en kennisdeling. Nijmegen is toegelaten tot het partnership, een netwerk van lidstaten en verschillende DG's van de Europese commissie.

Partnership Air Quality: Nijmegen doet mee in het Europees partnerschap luchtkwaliteit van de Europese Commissie. Als 'Consortium Ruhr Area', zijn we één van de stakeholders van het partnerschap. Duisburg vertegenwoordigt ons en neemt deel aan de bijeenkomsten. Via het partnership kunnen we de Europese Commissie adviseren over hoe zij steden en stedelijke regio's beter kan ondersteunen op het gebied van financiën, regelgeving en kennisdeling om te komen tot een betere luchtkwaliteit.

Green Capital netwerk: De winnaars en finalisten van de European Green Capital Award zijn verenigd in een netwerk. Momenteel zijn hier bijna 30 Europese steden in vertegenwoordigd, allemaal met een bewezen track record op het gebied van duurzaamheid. Het netwerk wordt gecoördineerd door ICLEI en er worden workshops georganiseerd om van elkaar te leren en informatie uit te wisselen. De ambities van het netwerk staan benoemd in een Call for Action, die in Nijmegen is ondertekend tijdens een Mayors Conference in november 2018, en gepresenteerd op de klimaatconferentie COP24 in Katowice.

CALL FOR ACTION

THE EUROPEAN GREEN CAPITAL NETWORK AIMS TO INSPIRE CITIES WORLDWIDE TO BECOME MORE SUSTAINABLE AND CLIMATE-RESILIENT BY CREATING A GREEN MOVEMENT

SIGNED BY THE EUROPEAN GREEN CAPITAL NETWORK ON 23 NOVEMBER IN NIJMEGEN

Logos of signatories include:

- Gemeente Amsterdam
- Ajuntament de Barcelona
- Freiburg
- gent:
- Hamburg
- LAHTI
- LISBOA
- Nijmegen
- UMEÅ KOMMUN
- STADT ESSEN
- City of Turin
- VITORIA GASTEIZ

SUPPORTED BY

Logos of supporting organizations include:

- ICLEI
- energyCITIES

EUROPEAN GREEN CAPITAL NETWORK

